

Сенату Универзитета уметности у Београду
Наставно-уметничко-научном већу
Факултета музичке уметности у Београду

На основу члана 30. Закона о високом образовању (*Службени гласник* Републике Србије бр. 76/05, 100/07 – др. пропис 97/08, 44/10, 93/12, 89/13, 99/14), чланова 40. и 41. Правилника о студирању бр. 01-1372/10 од 10. јуна 2010. године, члана 41. Статута Факултета музичке уметности у Београду, на предлог Катедре за солфеђо и музичку педагогију (бр. 01–2940/14), од 16. децембра 2014. године, Наставно-уметничко-научно веће Факултета музичке уметности је на седници одржаној 16. јануара 2015. године, донело Одлуку (бр. 01-175/15), о именовању Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације мр Ведране Марковић под насловом *Развој модела почетне наставе солфеђа у раду са слепом и слабовидом децом*. Комисија у саставу:

др Гордана Каран, редовни професор на предметима солфеђо и методика наставе солфеђа, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности,

др Ивана Дробни, редовни професор на предметима солфеђо и методика наставе солфеђа, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности, ментор,

др Милена Петровић, ванредни професор на предметима солфеђо и методика наставе солфеђа, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности,

др Чедо Вељић, ванредни професор на предметима специјална педагогија и методика специјалног рада, Универзитет Црне Горе, Филозофски факултет у Никшићу
и

др Нада О'Брајан, доцент на предмету методика општег музичког образовања
Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности,

подноси Наставно-научно-уметничком већу Факултета музичке уметности и Сенату
Универзитета уметности у Београду

ИЗВЕШТАЈ
о докторској дисертацији

РАЗВОЈ МОДЕЛА ПОЧЕТНЕ НАСТАВЕ СОЛФЕЂА
У РАДУ СА СЛЕПОМ И СЛАБОВИДОМ ДЕЦОМ
мр Ведране Марковић

Чланови комисије су прочитали докторску дисертацију и сагласили се да је подобна за јавну одбрану. На основу тога сачинили су Извештај који садржи: уводно образложење, биографију и библиографију кандидаткиње, анализу дисертације, оцену остварених резултата, критички осврт са коментарима и питањима, образложење доприноса науци, и закључак са завршном оценом дисертације.

1. УВОДНО ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Мр Ведрана Марковић је пријавила тему докторске дисертације 16.10.2008. године (бр. 01 24-1/08), на Факултету музичке уметности у Београду. На основу извештаја Комисије за оцену испуњености услова и научне заснованости предложене теме (др Ивана Дробни, ФМУ, др Весна Вучинић, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду и др Нада Ивановић, ФМУ), Сенат Универзитета уметности у Београду донео је одлуку о сагласности на предложену тему докторске дисертације и подобност кандидата на седници одржаној 16. јуна 2009. (бр. 7/233). Мр Ведрана Марковић је, уз сарадњу са ментором др Иваном Дробни, довршену докторску дисертацију, на даљу процедуру, предала Факултету музичке уметности у Београду децембра месеца 2014. године.

2. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТКИЊЕ

Мр Ведрана Марковић је рођена 1975. године у Сплиту. Дипломирала је на Музичкој академији у Подгорици 1997. године одсек за Општу музичку педагогију. Последипломске студије на којима јој је ментор била проф. Дорина Радичева, завршила је на истом факултету 2003. године са темом *Анализа и методски приступ мелодијском и ритмичком садржају уџбеника „Интонација“ Боривоја Поповића*, чиме је стекла звање магистра. Мр Ведрана Марковић је на Музичкој академији на Цетињу била ангажована још током магистарских студија у својству сарадника стажисте. Од 2005. године ради на истом факултету као сарадник, а од 2009. године у звању доцента на предметима солфеђо и методика наставе солфеђа на студијским програмима основних и мастер студија.

Професионално деловање, документовано одговарајућом библиографијом, сведочи о томе да се интересовања мр Ведране Марковић не ограничавају само на ужестручна методичка питања, већ залазе у интердисциплинарне сфере, попут музичке теорије, етномузикологије и тифлопедагогије.

Незаобилазни део стручног ангажовања мр Ведране Марковић представља сарадња са Заводом за уџбенике и наставна средства у Подгорици, где је у својству уредника, али и као рецензента и стручног консултанта, остварила сарадњу са више аутора, што је резултирало публикавањем уџбеника намењених настави предмета музичка култура у основним школама и гимназијама. Кандидаткиња је, такође, као члан, учествовала у раду комисија за програм наставног предмета Орфов инструментаријум, унапређене верзије предметног програма Музичке културе за први циклус деветогодишње школе, те Наставног програма за гимназијски предмет Музика – мој језик.

Библиографија

- Марковић, В. (2013): Народне пјесме Грбља као примјери са елементима музичког фолклора у настави солфеђа. Зборник радова са научног скупа *Традиција као*

инспирација. Бања Лука: Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, 599 – 610

- Марковић, В. (2013): Улога и значај музичког образовања у процесу социјализације дјете оштећеног вида. Зборник радова XVI педагошког форума *Социолошки аспект педагогије и извођаштва у сценским уметностима*. Београд: Факултет музичке уметности, 219-226
- Марковић, В., Ћосо Памер, А. (2013): Функционална метода Миодрага Васиљевића као темељ савремене наставе солфеђа у Црној Гори, Зборник радова са округлог стола *Улога и значај истраживача музичке баштине Црне Горе*. Цетиње: Универзитет Црне Горе, Музичка академија, 81-91
- Мартиновић Богојевић, Ј., Марковић, В. (2013): Народно стваралаштво у музичкој педагогији – од потребе до анахронизма. *Педагогија LXVIII*, 2, 293-301
- Мартиновић Богојевић, Ј., Марковић, В. (2013): Однос тинејџера према народном гласбеном стваралаштву – путеви и странпутице, *Тонов* бр. 61. Загреб: Хрватско друштво гласбених и плесних педагога, 71-78
- Марковић, В., Перуновић, Р. (2012): *Музика - мој језик*, уџбеник за III и IV разред гимназије. Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства
- Марковић, В., Вељић, Ч. (2012): Улога и значај свирања на инструментима Орфовог инструментаријума у раду са ученицима оштећеног вида. *Београдска дефектолошка школа*, Vol.18 (3), бр. 54. Београд: Савез дефектолога Србије, Факултет за специјалну едукацију и рефабилитацију, 557-567
- Марковић, В. (2012): Музичко образовање и васпитање у Дјевојачком институту Царице Марије на Цетињу. Зборник радова са научног скупа *Трагом црногорске музичке баштине*. Подгорица: ЦАНУ, 183-189
- Марковић, В., Вељић, Ч. (2011): Музичко васпитање и образовање интелектуално ометене дјете – подучавање музиком. *Београдска дефектолошка школа*, Vol. 17 бр.51 (3). Београд: Савез дефектолога Србије, Факултет за специјалну едукацију и рефабилитацију, 571-587
- Марковић, В. (2011): Инклузивно образовање у основној музичкој школи – проблеми и изазови. Зборник радова са научног скупа *Традиција као инспирација*. Бања Лука: Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, 655-662
- Марковић, В. (2011): Реформа основног музичког образовања у Црној Гори. Зборник радова XIII педагошког форума сценских уметности *Играј, играј, играј!*. Београд: Факултет музичке уметности, 45-51
- Марковић, В. (2010): Испитивање музичких способности слијепе и слабовиде дјете у Заводу за школовање и професионалну рехабилитацију инвалидне дјете и омладине у Подгорици. Зборник радова XIII педагошког форума *Покрет у музичким и сценским уметностима*. Београд: Факултет музичке уметности, 241-248
- Марковић, В., (2009): Нека искуства у раду са слијепим ученицима. Зборник радова XI педагошког форума *Покрет у музичким и сценским уметностима*. Београд: Факултет музичке уметности, 100-105
- Marković, V. (2009): Role and significance of ear training (solfeggio) and active learning processes in the ininitial phase of music education. *Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani* **10. svezak**. Ljubljana: Akademija za glasbo

- Марковић, В. (2008): *Посебне љествичне структуре*, практикум за наставу солфеђа. Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства
- Марковић, В. (2006): *Посебне љествичне структуре - фолклорне љествице и методски поступци у раду на њиховом теоријском и интонативном упознавању. Тонови бр. 48.* Загреб: Хрватско друштво глзбених и плесних педагога, 57-72
- Марковић, В. (2003): *Анализа и методски приступ мелодијском и интонативном садржају уџбеника „Интонација“ Боривоја Поповића*, магистарска теза одбрањена на Музичкој академији на Цетињу [ментор: Дорина Радичева]

3. АНАЛИЗА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација *Развој модела почетне наставе солфеђа у раду са слепом и слабовидом децом* обима је 272 стране одштапане фонтом Times New Roman величине 12 тачака, са стандардним проредом 1,5, и 23 илустрације.

У Предговору (3-8), ауторка отвара тему занемарљиво малог броја следе и слабовиде деце која се музички образују у Црној Гори, те износи претпоставке о могућим разлозима оваквог стања. Следи „Увод“ (9-15), где су растумачени кључни појмови из области тифлологије, тифлопедагогије и методике рада са особама оштећеног вида. У овом, почетном поглављу дисертације, обрађено је питање коришћења наставних метода, облика рада и наставних средстава. Када је реч о музичкој настави, концизно је, због најчешће различитих нивоа оштећења вида код ученика, као најадекватнији истакнут принцип индивидуализације.

Друго поглавље „Брига о особама оштећеног вида кроз историју“ (16-61), осветљава однос према слепима од Старог века до данас у светским оквирима. Почев од античке Грчке и Рима, култура Далеког Истока, Европе од ранохришћанског периода до савременог доба, ауторка је обухватила и истакла значајне личности и моменте који су утицали на побољшање положаја не само слепих и слабовидих, већ и лица погођених другим врстама хендикепаности. У овом делу је подробно, у посебном потпоглављима, приказан „Положај особа са инвалидитетом у Црној Гори од средњег века до краја Другог светског рата“ и „Положај и рахабилитација слепих и слабовидих особа у Црној Гори после Другог светског рата“ (32-50). На крају поглавља налазимо „Приказ истраживања о третману особа са посебним потребама у Црној Гори“ (56-61), са подацима о ставовима према особама са посебним потребама у црногорском друштву, који су послужили као важна основа за конципирање анкете са музичким педагозима приказане у петом делу рада.

Треће поглавље „Развој деце са оштећењем вида“ (62-98), са своја три потпоглавља („Улога породице“, „Развојне карактеристике деце са оштећењем вида“ и „Теорија ума“), детаљно обрађује факторе који су од утицаја на развој деце са визуелним хендикепом. У њему је јасно одвојена развојна проблематика између следе и слабовиде деце како би музички педагози могли да на одговарајући начин искористе њихове очуване потенцијале. Потпоглавље „Теорија ума“ (90-98) представља важан сегмент рада будући да се ова теорија до сада није помињала у домаћој стручној и

методичкој музичкој литератури. У том смислу је важно истаћи да, иако је овде реч о проблематици педагошког рада са слепом и слабовидом децом, њени елементарни постулати би морали бити познати наставницима не само у вези са поменутом популацијом, већ и у раду са ученицима здравог вида.

Четврто поглавље „Музичка настава“ (99-166), пропорционално представља најобимнији и музичким педагозима (вероватно) најзанимљивији део дисертације мр Ведране Марковић. У њему је, унутар четири потпоглавља, елабориран ток првог сегмента емпиријског истраживања – испитивања музичких способности и припремне наставе солфеђа коју је ауторка током школске 2009/10 године спровела у Ресурсном центру да дјецу и младе „Подгорица“ у Подгорици, јединој специјализованој установи која омогућава школовање слепој и слабовидој деци у Црној Гори. Почев од испитивања музичких способности (потпоглавље 4.1), ауторка постепено ‘подиже тензију’ сажетим излагањем о писму за слепе и његовом развоју (потпоглавље 4.2), са посебним освртом издвојеним у пододељку (4.2.2) „Музичка нотација на Брајевом писму“ (122-129). Потом следи „Музичко описмењавање“ са пододељцима „Програмски захтеви у почетној настави“ (132-133), „Поставка основних тонова и почетак рада на мелодици и опажању“ (133-143), „Почетна настава ритма“ (143-147), и „Рад на развијању музичке меморије“ (147-161), у којима кандидаткиња компетентно омогућава читаоцу да упозна специфичности наставе солфеђа са слепом и слабовидом децом. „Испитивање музичких способности са слепом и слабовидом децом у Ресурсном центру да дјецу и младе „Подгорица“ у Подгорици“ (110-117), спроведено је на четири групе задатака (понављање тонских висина, опажање и запамћивање музичке фразе, репродукције интервала и акорада и репродукције ритма), како би се прецизно утврдио ниво музичких способности и најпогоднији приступ почетном музичком описмењавању. Резултати су показали да је најбољи пут у том смислу ослонац на темеље аутохтоних музичких наслага, односно народног певања Црне Горе, а ауторка је користећи се начелима Функционалне методе Миодрага А. Васиљевића, у потоњој поставци основних тонова и почетку рада на мелодици и опажању (133-143), одабрала као песме-моделе деци блиске црногорске народне песме, те прво поставила „нуклеус мелодијског збивања“ у мелодици овог поднебља – народни трихорд *ре-ми-фа*, а потом и остале тонове основне Це дур лествице. Паралелно са учењем песама-модела и издвајањем њихових иницијалиса ради поставке основних тонова, започето је и описмењавање на Брајевом писму. Иако је окосницу ове наставе чинила поставка тонских висина преко песама-модела, интонирање и опажање појединачних тонова и група тонова, њена специфичност у односу на наставу са децом очуваног вида огледа се у детаљу да је уобичајени смер наставе солфеђа звук-слика-тумачење, где слика представља визуелизацију, унеколико модификован јер је са децом оштећеног вида слика фактички, материјализација – повезивање звучности конкретних тонова са обликом Брајевог знака који се препознаје додиром. Област ритма (143-147), обрађивана је постепено. После учења бројалица у двосложним, тросложним и четворосложним тактовима и дводелном поделом јединице бројања, одржавање равномерности ритмичке пулсације увежбавано је на више начина, а обрада ритмичких вредности текла је од поставки осмина будући да се у Брајевом писму знак основних симбола за тонске висине поклапа са знаком за конкретну висину у трајању осмине ноте. Остали симболи нотних трајања савладавани су поступно уз паралелни рад на

стицању брзине читања нотног текста, вежбама равномерног читања уз постепено отежавање захтева и убрзавања темпа. „Рад на развијању музичке меморије“ (147-161), део је дисертације у којем су осветљени сви аспекти развоја овог важног елемента музичких способности. Такође је и подробно описана неопходност успешног савладавања диктата. Својеврсни климакс овог дела излагања Марковићева је, на крају четвртог поглавља, постигла приказујући ефекте припремне наставе коју је спровела у поменутом Ресурсном центру за дјецу и младе („Ефекти почетне наставе“, стр.162-166), заокружујући овај део дисертације потврдом исправности како неких универзалних методичких постулата у настави солфеђа, тако и сопствених педагошких полазишта, захваљујући којима је успешно трасиран пут укључивању слепе и слабовиде деце у редовну музичку наставу.

Логичан ‘след догађаја’, у овој ситуацији, када су недвосмислено утврђени принципи почетне наставе солфеђа, био је корак ка утврђивању обучености музичких педагога, њиховој припремљености за наставу и ставовима према ученицима са оштећењем вида. Из тих разлога је пето поглавље „Испитивање ставова музичких педагога по питању музичког образовања“ (167-220), посвећено овој проблематици. У њему су приказана два истраживања: обимна анкета са музичким педагозима спроведена на територији Црне Горе (167-198), и приказ студије случаја (215-220) којем је претходило потпоглавље о инклузивном образовању (205-215).

„Приказ искустава земаља у окружењу“ наслов је шестог поглавља (221-245), у којем се кандидаткиња детаљно осврнула на историјат и музичку наставу у Србији и Школи за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић“ у Земуну (225-227), и Хрватској и Центру за одгој и образовање „Винко Бек“ у Загребу (228-237). Музичко образовање у Словенији, Босни и Херцеговини и Македонији обрађени у складу са доступним изворима.

У завршном делу докторске дисертације („Закључна разматрања“, 246-251), мр Ведрана Марковић започиње излагање констатацијом да је истраживање ове теме допринело добијању одговора на многа неистражена питања, али и омогућило кристалисање проблема са којима се сусрећу ученици са визуелним хендикепом. Међу примарним проблемима истичу се стереотипни начини размишљања, и неприхватање слепих и слабовидих особа у ширем окружењу, иако се црногорско друштво „декларативно изјашњава за једнакост свих чланова заједнице“ (246). Тешкоће са којима се слепи и слабовиди суочавају током живота, па самим тим и школовања, везани су по ауторкиним речима, осим равнодушности средине у којој живе, за приступачност објектима, доступност информација, набавку литературе, техничке опреме, и тд. Евидентно одсуство прилика за бављењем различитим активностима деце са визуелним оштећењима у први план ставља управо улогу коју музика и музичка настава може имати у развоју и побољшању квалитета њиховог живота. Истичући важност раног откривања музичког талента, ауторка предлаже усмеравање ове деце у музичке вртиће са циљем развоја музичких способности, како би она што раније била усмерена ка професионалном бављењу музиком. Важан чинилац у музичком развоју деце са визуелним хендикепом свакако представља квалитетан и компетентан наставни кадар. Иако у Црној Гори до сада није било покушаја ближег повезивања музичке педагогије и дефектологије, обука музичких педагога не би смела да буде препуштена стихији, већ спроведена под надзором стручњака из поменутих области. Важно је

поменути и то да музичко описмењавање мора бити спроведено од стране музичких педагога, а не дефектолога који учествују у настави писмености матерњег језика (што је била ситуација у Ресурсном центру), због тога што је неопходно музичке ознаке везивати за звук, а не апстрактно име ноте и теоријско тумачење. То значи да оно мора бити спроведено на начин који погодује физиологији пријема звука, односно методичком постулату звук-име-знак. Од изузетне важности је и стицање брзине и сигурности у владању Брајевим писмом, како би ученици били оспособљени за несметано укључивање у конвенционалну музичку наставу. Мр Ведрана Марковић као још један од предуслова за активније бављење слепе и слабовиде деце музиком наводи, осим техничке оспособљености школских зграда и учионица – инклузивни модел образовања како би ови ученици стекли и преко потребне социјалне вештине.

На крају рада наведен је списак коришћене литературе и Прилози.

4. ОЦЕНА ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА

Мр Ведрана Марковић је показала завидну спретност и систематичност у излагању разнородне историографске, теоријске и стручне грађе и периодике, логички сређеним тематским целинама. Кандидаткиња сугестивно и стручно приказује проблематику третмана и образовања слепих и слабовидих особа кроз историју, актуелне развојно-психолошке теорије, аспекте почетне музичке наставе са слепом и слабовидом децом, те јасно и прегледно, на основу сумираних резултата истраживања, поставља концепт почетне наставе солфеђа.

Међу најистакнутије резултате до којих је Марковићева дошла током израде дисертације, као примарни бисмо истакли – реализацију методичког концепта почетне наставе солфеђа у раду са слепим и слабовидим ученицима, који не би био могућ без испитивања музичких способности слепе и слабовиде деце, разраде у ‘живој’ настави и, потоње, провере усвојеног наставног градива и стечених вештина после извесног временског периода. У том смислу је кандидаткиња успела да успешно артикулише принципе наставе која паралелно развија и музичку писменост и вештине, утирући ученицима пут ка професионалном бављењу музиком.

5. КРИТИЧКИ ОСВРТ НА ДИСЕРТАЦИЈУ

Предмет и циљ рада

Музика и музичко образовање имају велику улогу у образовању слепих лица. У специјалним школама ова уметничка дисциплина има масовни карактер будући да је општа интенција да се са музичким образовањем започне одмах по укључивању деце специјализоване васпитно-образовне институције. Без обзира на ову чињеницу, број деце са визуелним хендикепом која се укључују у редовне музичке школе је изразито

мали, те је мр Ведрана Марковић осим истраживања тренутног чињеничног стања о броју слепих ученика у Црној Гори обухваћених професионалном музичком наставом, одлучила да разлоге истражи у условима у музичким школама, покривеношћу музичке наставе одговарајућим уџбеницима, испитивањем ставова и оспособљености музичких педагога (наставника солфеђа) за извођење наставе са слепом и слабовидом децом.

Брајево писмо као „тежак медијум“ чак и ученицима који добро владају техником читања и писања, по речима ауторке, намеће око трећину времена више да прочитају извесни текст у односу на децу очуваног вида. Када је у питању читање и вокална репродукција нотног текста као посебна тешкоћа јавља се немогућност сагледавања мелодијске линије унапред, како би се она на време ‘озвучила’. Овај проблем деца оштећеног вида надокнађују тако да прочитани нотни текст са лакоћом и брзо меморишу, што је од великог значаја за инструменталну наставу, али у настави солфеђа која изискује велику брзину реаговања на звук, било да је у питању репродукција или записивање, мора да се ради на постизању максималне брзине и сигурности у владању Брајевим писмом.

Циљ рада на дисертацији Марковићева је фокусирао на осмишљавање методских поступака помоћу којих би се музикална, слепа и слабовида деца, музички описменила на Брајевој нотацији, научила да тачно и брзо бележе диктиране мелодије помоћу Брајевих писаћих машина, стекла почетна знања и вештине како би били остварени сви неопходни предуслови за укључивање у музичке школе и почетак учења неког инструмента. У том смислу било је неопходно, осим сагледавања свих аспеката испољавања музикалности којима би се са музичким образовањем започело уз уважавање аутохтоних музичких наслага својствених становништву Црне Горе, створити оптималне услове који ће водити ка адекватном развоју њихових музичких способности.

Полазне претпоставке и резултати истраживања

Мр Ведрана Марковић је у истраживању о могућим разлозима неукључивања слепе и слабовиде деце у редовну музичку наставу била принуђена да формулише две главне хипотезе које су јој омогућиле финално сублимирање закључака на основу прикупљених резултата. Прва од њих исказује је став да је могуће одговарајућим специјализованим, добро осмишљеним, испланираним и прилагођеним методским поступцима пренети слепој и слабовидој деци почетна знања из солфеђа, музички их описменити и тиме омогућити активно бављење музиком. Ова хипотеза је адекватно истражена током практичне наставе у „Ресурсном центру за дјецу и младе“ у Подгорици и потврђена.

У истраживању са музичким педагозима доминантну претпоставку (друга хипотеза) изражава став да они нису довољно упознати са процесом инклузије, те да је не подржавају на одговарајући начин. Ову претпоставку следи девет потхипотеза којима је било неопходно утврдити не само ставове музичких педагога према популацији слепе и слабовиде деце, већ и стручну оспособљеност, услове рада и опремљеност музичких школа тифлопедагошким помагалима, свест локалне заједнице о значају укључивања деце са оштећењем вида у васпитно-образовни процес у музичким школама, степен информисаности наставника о ученицима са визуелним

оштећењима, однос наставника према овој деци, однос према њиховим могућностима за савладавање наставног градива, а такође и однос према повећаној бризи и стимулацији потребним у настави са визуелно хендикепираном децом. Постављена хипотеза и потхипотезе у истраживању су адекватно проблематизоване, истражене и протумачене.

Иако на почетку израде дисертације у делу који се односи на инклузивно образовање није била планирана студија случаја, она пружа драгоцен допринос и допуњује из новог угла, податке прикупљене по овом питању у анкети са музичким педагозима. За потребе студије случаја са ученицима са оштећењем вида уписаним у музичку школу, формулисана је хипотеза да инклузивно музичко образовање има позитиван утицај на социјализацију ученика оштећеног вида, и споредна у којој се износи тврдња да модел инклузивног музичког образовања има позитивне утицаје и на ученике здравог вида који се школују у истом разреду или школи са учеником оштећеног вида. Анализом одговора ауторка је дошла до закључка који потврђују обе хипотезе

Методe које су примењене у истраживању

У теоријском делу дисертације мр Ведране Марковић, проучена је научна и стручна литература из области солфеђа, методике наставе солфеђа, педагогије, тифлопедагогије и психологије уз неоподни аналитичко-компаративни приступ. Такође су, приликом обраде историографке грађе примењене метода анализе садржаја, историјска и дескриптивна метода.

Емпиријски део истраживања захтевао је нешто сложеније комбиновање истраживачких метода, тако да осим интервјуа на почетку студије, тежиште представљају практични рад са слепом и слабовидом децом и анкета са наставницима. У практичној настави је неексперименталним емпиријским проучавањем (дескриптивном методом) и методом моделовања, намера ауторке била да се обради прва хипотеза. У овој фази примењена је и техника посматрања и регистровања педагошких појава.

Обимна анкета са наставницима музичких школа на територији Црне Горе спроведена је са циљем испитивања друге хипотезе. Коришћени инструменти у анкетирању су дескриптивна статистика (фреквенције и проценти), и хи-квадрат тест (χ^2 тест).

Студија случаја која је, такође, део емпиријског дела истраживања осмишљена је са намером илустрације утицаја инклузивног музичког образовања на социјализацију деце са оштећењем вида. Као инструмент је коришћен упитник.

Литература

Списак коришћене литературе садржи 180 библиографских јединица на српском/хрватском, енглеском, француском, немачком, руском и словеначком језику. Литература је адекватно одабрана, обрађена на систематичан начин и обухвата кључна дела из области обрађиваних у раду: педагогије (Басаричек, Дамјановић), музичке педагогије и методике наставе солфеђа (З. М. Васиљевић, Davies, Ивановић, Јерков, Zenatti, Радичева, Стојановић), етномузикологије (М. А. Васиљевић, Марковић),

дефектологије (Виготски, Вељић), тифлологије и тифлопедагогије (Axelrod, Burlingham, Вучинић, Дикић, Ешкировић, Krolick), психологије (Мирковић-Радош, Mursell, Поповић, Seashore), и специјалног образовања (Миљковић, Thomas).

Наводимо питања која би била основа за дискусију:

- Како кандидаткиња разуме дефиницију „ума“ ?
- Како би повезала „ум“, тј. теорије развоја ума и принцип огледања (mirroring) у развојној психологији?
- Зашто у наслову рада не стоји „...у Црној Гори“, с обзиром да се 70 посто рада односи на инклузивно музичко образовање у Црној Гори?
- Како бисте резултате истраживања (стр. 167-196) ставили у контекст развоја почетног модела наставе солфеђа са слепом и слабовидом децом?
- Који би били разлози отежаног праћења пулса и метра код слепе и слабовиде деце?
- Објасните везу између принципа ГештALT психологије и Брајевог писма.
- Дефинисати „аутохтоне музичке насlage“ својствене Црној Гори имајући у виду различитости певачких подручја.
- Детаљно појаснити из код разлога се за поставку тонских висина препоручује Функционална метода Миодрага Васиљевића.
- Из искуства на настави солфеђа на ФМУ: слабовиде особе које нису имале инклузивно музичко образовање имају проблем са музичким током приликом извођења запамћеног звука именовањем тонова. Који су разлози и да ли препоручен системски рад може спречити ову појаву?

6. ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ДОПРИНОСА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

- Мр Ведрана Марковић је по први пут у нашој средини обрадила и растумачила, са аспекта музичке наставе, битне појмове из области тифлологије и тифлопедагогије.
- Захваљујући овој дисертацији стручна јавност добила је прилику да буде упозната са историјским прегледом третмана и музичког образовања особа са визуелним хендикепом како у европским оквирима, тако и у нашем региону. Иако се кандидаткиња првенствено бавила музичким образовањем слепе и слабовиде деце у Црној Гори, територија наше земље и осталих држава у региону обрађене су на начин који омогућава стицање јасне слике о токовима развоја и тренутног стања у овој области.
- Кандидаткиња је обрадила све чиниоце који утичу на образовање и развој деце са визуелним хендикепом. Такође је растумачила и развојне карактеристике слепе и слабовиде деце, као и постулате теорије ума из угла музичке педагогије, што је начињено по први пут у домаћој научној пракси.
- По први пут је спроведено испитивање музичких способности слепе и слабовиде деце у Црној Гори.
- Колегиница Марковић је, на основу истраживања које је спровела, предложила модел наставе солфеђа на почетном развоју музичке писмености и то на начин који

слепим и слабовидим ученицима омогућава касније несметано укључивање у редовну музичку наставу.

- Истраживања које је мр Ведрана Марковић спровела током рада на дисертацији јасно су одредила неопходне компетенције музичких педагога и значај инклузивног образовања деце са визуелним хендикепом.

Главне референце генерисане током рада на дисертацији су:

- Марковић, В. (2014): Музичко образовање слијепих и слабовидих особа у Црној Гори од средине XX вијека до данас, Зборник радова са округлог стола *Музичко школство у Црној Гори – донети и перспективе*, одржаног у Подгорици, 04. јуна 2014. у организацији ЦАНУ (у припреми за штампу).
- Марковић, В. (2011): Инклузивно образовање у основној музичкој школи – проблеми и изазови, Зборник радова са научног скупа *Традиција као инспирација*. Бања Лука: Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, 655-662.
- Марковић, В. (2010): Испитивање музичких способности слијепе и слабовиде дјеце у Заводу за школовање и професионалну рехабилитацију инвалидне дјеце и омладине у Подгорици, Зборник радова XII педагошког форума *Покрет у музичким и сценским уметностима*. Београд: Факултет музичке уметности, 241-248.
- Марковић, В., (2009): Нека искуства у раду са слијепим ученицима, Зборник радова XI педагошког форума *Покрет у музичким и сценским уметностима*. Београд: Факултет музичке уметности, 100-105.

7. ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Докторска дисертација мр Ведране Марковић *Развој модела почетне наставе солфеђа у раду са слепом и слабовидом децом*, представља пионирски подухват по питању одабира конкретне теме у музичком образовању у Црној Гори. У том смислу, студија која је пред нама пружа драгоцен допринос сагледавању свих аспеката почетне наставе солфеђа са слепом и слабовидом децом и предложеним решењима која су применљива у наставној пракси. Рад на овој сложеној теми изискивао је дуготрајан и дифузан истраживачки напор, способност сагледавања историјског и културалног контекста, бројних социолошких, психолошких, педагошких и методичких фактора како би били осветљени сви аспекти наставе са овом специфичном популацијом. Мр Ведрана Марковић је са успехом реализовала постављене циљеве и написала текст који ће бити користан не само ужем кругу истраживача у области музичке педагогије, већ и стручњацима који се професионално баве специјалном едукацијом и општом педагогијом.

Комисија једногласно даје дисертацији мр Ведране Марковић *Развој модела почетне наставе солфеђа у раду са слепом и слабовидом децом* **позитивну оцену** квалификујући је као значајан допринос развоју теорије и праксе у области музичке педагогије, те стога са задовољством предлаже Наставно-уметничко-научном већу

Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да **прихвати Извештај и покрене процедуру за јавну одбрану ове дисертације.**

Комисија у саставу:

др Гордана Каран, редовни професор, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности

др Ивана Дробни, редовни професор, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности, ментор

др Милена Петровић, ванредни професор, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности

др Чедо Вељић, ванредни професор, Универзитет Црне Горе, Филозофски факултет у Никшићу

др Нада О'Брајан, доцент, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности

У Београду,
02.03.2015.